

DONNI VAQTINCHALIK OMBORLARDA SAQLASH

Rahimova Dilfuza Abdullayevna

Toshkent davlat agrar universiteti magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7228300>

Kalit so'zlar: Don, mahsulot, namlanish, kislorod, sifat, saqlash, omborlar.

Annotatsiya: Don maxsulotlarini kayta ishlash korxonalariga topshirishdan oldin don vaktinchalik saklash uchun xujaliklar omborxonalariga yoki xirmonlarga joylashtiriladi. Bu boskich don partiyasiga boglik xolda bir necha soat va sutkadan bir oygacha va undan ortik, bulishi mumkin.

Donni dastlabki saklashda zararkunandalar bilan zararlanishi, namlanib kolishi va mikroorganizmlar rivojlanishidan juda xam extiyot kilish lozim. Donning zararlanishiga kupincha uni xirmonlarda, dala sharoitlarida, utgan yilgi koldiklardan yaxshi tozalanmagan omborxonalarda saklash sababbuladi. Bunday donlar keyinchalik yaxshi nazorat kilinmasa, namikib va uzuzidan kizib kelishi mumkin. Bu xolat yangi urilgan donni darxoljoylashtirish va donni kizib turgan xolida joylashtirishlarda xamkuzatiladi. Don massasi sifatining pasayishi uni tashish jarayonida xamkuzatilishi mumkin. Don massasining sifati va saklanuvchanligi ko'p jixatdan yigib olingan zaxoti joylashtirilgan joyning sharoitiga boglik. Don yigib olingan zaxoti darxol belgilangan manzilga etkazilishi lozim. Donning mexanizatsiya vositalari bunkerlarida kolib ketishi uning sifatini pasayishiga olib keladi.

Donli ekin maxsulotlarini saqlash davridagi jarayonlarni o'rganish va ularni bartaraf etish usullaridan to'g'ri foydalanish, saqlanadigan maxsulotlarni nobudgarchiligiga yo'l qo'ymaydi.

Bu nobudgarchilik esa uz navbatida qishloq xo'jalik ishlab chiqarish yutuqlarini yuqqa chiqaradi xamda xosilni etishtirish va yigib-terib olishga karatilgan mexnatni kadrsizlantiradi.

Donli ekin maxsulotlarini saqlash bilan bog'liq jarayonlar, bu qishloq xo'jaligi maxsulotlarini xususiyatlarini, shuningdek ularni tarkibigi ta'sir kursatuvchi fizikaviy, kimyoviy va biologik omillarni o'rganadi.

Donli ekin maxsulotlarini turli xil usullarda saqlanadi. Bunda donli ekin maxsulotlarini va turli xil urug'liklar saqlanadigan inshoat va binolar, qishloq xo'jalik maxsulotlarini saqlash. omborlari deb yuritiladi. Omborlar muvaqqat va doimiy bo'ladi. Muvaqqat omborlarga uyum, xandaq, o'ra va boshqalar kiradi. Doimiy omborlar esa bir qavatli to'g'ri burchak shaklida va erdan chuqurroq (1,5-2 m) qilib, betondan yoki g'ishtdan quriladi.

Donli ekin maxsulotlarining. o'ziga xos xususiyatlariga karab, ularni turli maqsadlarda saqlash, maxsulot etishtiriladigan mintaqaning tabiiy sharoiti, xom

ashyo etishtirilgan xo'jalikning moddiy texnikaviy imkoniyatlariga qarab maxsulotni saqlashning turlicha usullarini talab etadi.

Qishloq xo'jalik maxsulotlarini saqlash omborlarida ma'lum texnologik rejimlar boshqarib turiladigan va mexanizatsiyani keng joriy etish imkoniyalari yaratilganda, unda mahsulotlarning sifatli saqlanishini va isrofgarchiliklarni kamaytirilishini ta'minlaydi.

Don massasi maxsus qurilgan binolarda, ya'ni omborda saqlanadi. Omborlar saqlanadigan donlarning fizik va fiziologik xususiyatlarini hisobga olgan holda qurilishi va bir qator texnologik, texnik, ekspluatatsion va iqtisodiy talablarga javob berishi lozim. Uning devorlari chidamli materialdan bo'lishi, havoning o'zgarishiga bardoshli, zararkunandalardan malum darajada himoyalangan bo'lishi kerak.

Don omborlarining turi foydalanish va donni saqlash muddatiga ko'ra oddiy bostirmadan tortib ish jarayonlari to'la mexanizatsiyalashgan elevatorlargacha bo'ladi.

Don omborlarining oddiy, kandukli va minorali turlari mavjud. Oddiy va kandukli omborlarda don polga to'kib saqlanadi. G'allachilik xo'jaliklarida ko'pincha 250-550 t don joylanadigan omborlar quriladi. Kandukli va oddiy omborlarda har xil navli donlarning kichik partiyalari saqlanadi.

Oddiy va kandukli omborlar. Oddiy va kandukli omborlar yig'ma temir-beton, g'isht va boshqa materiallardan barpo etiladi, tomi tunuka yoki shifer bilan yopiladi. Kichikroq oddiy va kandukli don omborlarida don mahsulotlari mexanizmlar – transportyorlar va boshqalar yordamida yuklanadi va tushiriladi. Don omborlari vaqti-vaqti bilan shamollatib turiladi, don harorati elektrotermometr yordamida kuzatib boriladi. Oddatda, don omborlari er osti suvlari cho'kur joylashgan, atrofi ochiq erda quriladi. Don zararkunandalari va kasalliklariga qarshi don omborlari vaqti-vaqti bilan tozalanib, dezinfeksiya kilinadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. X.CH.Bo'riev, R.J.Jo'raev, O.A.Alimov. Dala ekin mahsulotlarini saqlash va ularga dastlabki qayta ishlash texnologiyasi, Toshkent 2004.
2. www.lex.uz
3. www.ziyonet.uz
4. www.agriculture.uz